

نوینهرانی کورد له بهغدا

14-06-2023

نووسهرهگان

عهلی سهرباز جاف

کورتە : بهشیکی زۆری نوینهرانی کورد له بهغدا به تایبەت پەرلهمانتارانى یهکیتی و پارتی هاوشیوهی موستهفا سهند و یوسف کیلابی خەمی ههموو بڕگهکانیان نهبوو، بهلکوو ته نیا شهپیان له سهر بڕگهکانی تایبەت به ههریمی کوردستان دهکرد

رووداو و ئالۆزىيە سىياسىيەكانى ماوهى رابردوو له هه موو كاتىك زياتر گرنكى پىنگه و كارهكانى نوپنه رانى كوردى له به غدا خسته روو، ههروهها مه ترسيه كانيشى له سهر هه رىمى كوردستان زياتر كرد. له كاتىكدا له دواى رووخانى رزىمى پىش 2003وه، كورد وهك ئەكتەرئىكى سهرهكى بپاريدا به شداربىت له عىراقى نوچ و له و كاتوه تاوه كو ئىستا چه ندين جار هه لى بۆ ره خساوه بىتته ئەكتەرئىكى سهرهكى، به لام هىچ كات نه يوانى ده سه لات و هه ژموونى خۆى له به غدا له لووتكه دا به ئىلتوه و به بپارزىت. هۆكارهكانى ئەمه ش بۆ چه ن فاكته رئىكى وهك كىشه ي نيوخۆيى، كارىگه رى نيو ده ولته تى ده گه رپته وه، به لام كه م توانايى نوپنه رهكانى كورد له به غدا و له هه موويشى گرنتر دابه شبوونى كورد له به غدا بۆخۆى فاكته رئىكى گرنكه. پىويسته پىداچوونه وه به ك بۆ رابردوو بكرىت و چاوىك به سهر خاله لاوازهكانى كورد له به غدا بخشىندرىت كه به كىك له وانه رهفتارى نوپنه رانى كورده له به غدا.

كورد و پۆستى سهرۆككۆمار

هه رچه نده به شىك له لىكۆلنىفانان، سىياسه تمه دار و خه لكىش پىيانوايه پۆستى سهرۆككۆمار ته نيا پۆستىكى ته شريفاتىيه و ناكرىت هاوشىوه ي پۆستى سهرۆكى په رله مان و سهرۆكوه زىران يان رىككه وتنه سىياسىيه كان بۆ به رژه وه ندى كورد سوودى لى وه رىگىردرىت. به لام ئەوه ي راستى بىت ئەو پۆسته چه ندين جار رۆلئىكى به كلاكه ره وه ي هه بووه بۆ دارشتنى سىياسه تى ده ره وه و نيوخۆى عىراق له دواى 2003وه. بۆ نموونه، كاتىك جه لال تاله بانى، سهرۆككۆمارى عىراق رازى نه بوو بپارى له سىداره دانى سه دام حوسىن و سهركرده كانى پىشووى عىراق واژۆ بكات و شىعه كانى ناچار كرد به واژۆ كردنى، جووله به كى مژوو بى بوو كه كوردى له مملانىيەك دوورخسته وه. ههروهها پاشان سووربوونى مام جه لال له سهر واژۆ كردنه وه ي رىككه وتنه نامه ي ئەمنى له گه ل ئەمريكا و قايلكردى ئىران له 2008، كارىگه رىيه كى ئىجگار زۆرى خسته سهر سىياسه تى نيوخۆ و ده ره وه ي عىراق. ههروهها له دواى خۆپىشاندا نه كانى ئۆكتۆبه رى عىراقىش هۆشدارىيه كانى د. به ره هم سالىح به ده ستكار كىشانه وه ي له پۆستى سهرۆكايه تى كۆمار، لايه نه شىعه كانى ناچار كرد خۆيان له به ربزىركردنى هه موو كه سىك دووربخه نه وه.

له هه مانكاتدا ئەو پۆسته بووه هۆكارى هه زار كىشه و كرفت بۆ كورد و هه رىمى كوردستان. ئەمه ش كاتىك ده ستپىكرد كه هه ر به ك له پارتى و به كىتى بپارى و بۆچوونه كانىان له به غدا جياواز بوون. بۆ نموونه، كاتىك له هه ولزىر سهرۆك بارزانى، مام جه لال و سهر له سهر لا بردنى مالىكى رىككه وتن، دواتر مام جه لال له سه نده وه ي متمانه له مالىكى پاشگه زبووه وه و دواى كه متر له سالىكىش بودجه ي هه رىمى كوردستان بپارا. ههروهها مملانىيەك به كىتى و پارتى له سهر پۆستى سهرۆككۆمار واىكرد كىشه كانى هه ولزىر و به غدا له هه لكشانىكى به رده وام بن و رۆژانه خه لكى هه رىمى كوردستان لى زه ره رمه ند بن. ئىستاش سهرۆككۆمارى عىراق ده توانىت بۆ ماوه ي 45 رۆژ واژۆ كردنى بودجه كه به مه به ستى ده ستكارى كردنى دواخات، ئەمه ش له كاتىكدا به شىعه كانى عىراق و حكومه ته كه ي سوودانى زۆر پىويستيان به تىپه راندنى ئەو بودجه به هه يه. ئەمه ش وا ده كات كورد 45 رۆژى له به رده ست بىت بۆ ئەوه ي يان سهرۆكايه تى وه زىرانى عىراق وهك ئەوه ي سوودانى ئامازه ي پىكرد ده ستكارى ئەو بپرگانه بكات، يانىش ده رفه تىكى باش ده بىت بۆ ئەوه ي لوبىيه كى كوردى به هىزتر له په رله مانى عىراق بكرىت. ئەمه ش له كاتىكدا ده گوترىت پارتى به نيازه سكالآيه ك له سهر برگه ي هه شتى مادده ي 14 پىشكه ش دادگه ي فىدرالى بكات و ئەمه ش هه ندىك كات ده دات تاوه كو ده رچوونى ئەنجامه كانى ئەو سكالآيه. كورد ئىستا له هه موو پىكها ته كان زياتر كىشه ي دواكه وتنى بودجه ي نىيه و هه ر په كخستنىكى په سندردينى بودجه گوشاركانى سهر چوارچىوه ي هاوئا هه ننگى زياتر ده كات.

كورد له په رله مان

هه رچه نده دواى دابه شبوونى شىعه له په رله مانى عىراق به سهر به ره ي سهر و چوارچىوه ي هاوئا هه ننگىدا چاوه رچى ده كرا كورد له په رله مانى عىراق به هىزتر بىت و ده ستكه وتى زياترى هه بىت، به لام له به ر دوو هۆكارى سهره كى كورد له مه دا سهر كه وتوو نه بوو. دابه شبوونى كورد به سهر چه نده به ره به كدا واىكرد هىچ گه ره نتييه ك نه بىت كه بودجه سى سالىيه كه وهك خۆى جىبه جىبىكرىت و كىشه ي سىياسى كارىگه رى نه خاته سهرى، به لكو قه واره ي هه رىمى كوردستانى خسته ژىر مه ترسيه كى گه وروه وه. هۆكارى دووه مىش برىتبه له وه ي به شىكى زۆرى نوپنه رانى كورد له به غدا به تايبه ت په رله مان تارانى به كىتى و پارتى هاوشىوه ي مسته فا سه ند و يوسف كىلابى خه مى هه موو بپرگه كانىان نه بوو، به لكو ته نيا شه رپان له سهر بپرگه كانى تايبه ت به هه رىمى كوردستان بوو. له كاتىكدا زۆر بابته هه ن وهك مادده ي 16 بودجه، باجدا نان له سهر سووته مه نى، هاوكارىى مرۆبى بۆ سۆمال، كۆمورۇس و فه له ستىن به بپى سى مليار دۆلار، سىندوو قى دووباره بونى تانته وه ي پارىزگا نازادكرا وه كان له ده ستى داعش، خه رجىيه كانى هه شدى شه عبى و پرۆژه خه زمه تگوزارىيه كان كه ده كرا كورد وهك كارت بۆ به دىه ينانى مافه كانى خۆى وهك جىبه جىبىكردنى مادده ي 140 و قه ره بوو كردنه وه ي خىزانى ئەنفال كراو و خانه واده ي كىمىيارانكرا وه كان به كارى به ئىنىت.

مملانی ناخۆی پارتی و یه کیتی رۆژ دواى رۆژ له عێراق و دهرهوهى عێراقیش رهنگدانهوهى زیاترى پهیدا کردوووه. ئەمهش وایکردوووه هەر دوو حیزب جوله و راگهیندراوى سیاسى خیرایان هه بێت، وهک ئەوهى پارتى چەند جارێک هۆشدارى کشانهوهى خۆى له هاوبهیمانى بهرپوهبردنى دهولەت دا و یه کیتیش بهشیوه بهکی مهترسیدار په یوه ندی و بهرژه وهندییهکانى خۆى له گهڵ گرووپه پرۆ ئیرانى و ئیتارییهکان زیاد کردوووه. ئەمهش خالێكى زۆر مهترسیداره له سههر هه رێمى کوردستان له رۆژهه لاتى ئیوه پاست.